Dr. HÓDI SÁNDOR

Szempontok a Magyar autonómia-tervezet vitájához

Hiszem, hogy valamennyien megkapták a **Magyar autonómia** c. tervezetet tartalmazó kis brosúrát, és volt alkalmuk áttanulmányozni, beleolvasni vagy átlapozni. Sajnos nagyon szűkre szabott volt az idő a Szakértői Bizottság számára is, nem tudtuk előbb kinyomtatni.

Ma, amikor ennek a tervezetnek a megvitatása érdekében összejöttünk, hogy felelősségünk teljes tudatában megpróbáljuk magunknak fölvázolni azt a jövőképet, amellyel hitünk szerint megoldást találunk a nyitott kérdésekre, talán még sohasem kerültünk ennyire a közép-európai térség eseményeinek az élvonalába, s egyszersmind a közvélemény figyelmének középpontjába. Az, amit mi most érzünk, gondolunk és kimondunk, és amit javaslatként konszenzussal elfogadunk, túlzás nélkül állítom, kulcsfontosságú szerepet fog játszani a kisebbségi kérdés rendezésében az egész térségben. A kulcsfontosságú szerep abból adódik, hogy mi kerültünk először abba a helyzetbe, hogy sorsunkra fegyverek és erőszak nélküli megoldást találjunk. A körülmények kényszerítenek rá bennünket, hogy a kisebbségi kérdés tisztességes rendezése érdekében felkínáljunk valamilyen koncepciót, mind Belgrád, mind pedig a nemzetközi fórumok számára. Remélve ez utóbbiak támogatását, amelyek e pillanatban készséget mutatnak arra, hogy az egykori Jugoszlávia önállósuló államait rászorítsák a kisebbségi kérdés megoldására...

Mit tartottunk mi kulcsfontosságúnak a jövőnk szempontjából, amikor ezt a javaslatot fölvázoltuk? Mindenekelőtt a **politikai szubjektivitás** kérdését. Az elmúlt évtizedek keserű tapasztalata bebizonyította, hogy a kisebbségek jogegyenlőségét illetően ezen áll vagy bukik szinte minden. Megint hallani csábító szirénhangokat a polgári jogegyenlőségről, az emberi szabadságjogokról, a nemzetállamot felváltó polgári társadalomról, ami egy csapásra megold majd a kisebbségek számára is mindent. Ezek a szépreményű tervezetek és ígéretek, sajnos a gyakorlatban semmit sem tudnak majd nyújtani a számunkra. Akik azt hiszik, hogy a kisebbségek továbbra is beérik

üres ígéretekkel, barátságos vállveregetéssel, e közgyűlést követően tudtukra kell adnunk, ezen már túl vagyunk, a kisebbségek **politikai szubjektivitásának és önrendelkezési jogának** az egyértelmű kinyilvánítása, felkínálása jelenti számunkra a tárgyalási alapot. Azokkal a politikai szervezetekkel, pártokkal, kormányokkal, amelyek nem ismerik el nemzetiségi közösségünk politikai szubjektivitását, nincs miről tárgyalnunk.

A másik fontos szempont, amire a tervezetet alapoztuk, a **kisebbségi kollektív jogok** biztosítása. A polgári jogegyenlőség elve nem elegendő számunkra. Számunkra nem elég azonos polgári jogokról beszélni: a kisebbségeknek, népcsoportoknak **kollektív jogokra** kell szert tenniük, mert csak a **kollektív jogok** birtokában lehet egyenrangú népekről, s így egyenrangú emberekről beszélni egy többnemzetiségű államon belül. A **Magyar autonómia** tervezetben a **kisebbség** szó mellett zárójelben mindenütt szerepel a **népcsoport** kifejezés is, abból a meggyőződésből kifolyólag, hogy egy-két éven belül államalkotó nemzetek és nemzeti kisebbségek helyett népekről és népcsoportokról, különböző nemzeti közösségekről fogunk beszélni, függetlenül létszámuktól és arányuktól.

A tervezet kidolgozása során további fontos szempont volt számunkra a **kettős mércék** megszüntetése. Kisebbségi helyzetünket oly módon kívánjuk rendezni, hogy a több mint hét évtizedes alárendelt helyzetünk megszűnjék. Hogy ne a létszámunk legyen meghatározó jogainkat illetően, hanem olyan jogi alapelv érvényesüljön, amely csak egymással mellérendeltségi viszonyban levő nemzeti közösségeket ismer. Az államalkotó népek fölé-, illetve a nemzeti kisebbségek alárendeltségi viszonya elfogadhatatlan tárgyalási alap számunkra jövőnket illetően. Ilyen értelemben megszűnünk kisebbség lenni. Ahogyan remélhetőleg megszűnnek más kisebbségek is, akik eddig pusztán számszerűségük miatt voltak másodrendű állampolgárként kezelve...

Megfelelő modell és előzmények híján, illetve magának a problémakörnek az összetettsége miatt, nem kis gondot okozott számunkra a tervezet összeállítása. A fentebb említett szempontok mellett különböző dolgokat kellett szem előtt tartanunk, amit szíves

figyelmükbe ajánlanék a tervezet megvitatása során is.

Az egyik meggondolás koncepcionális jellegű. Annak a jövőképnek, víziónak, amelyre jövőnket kívánjuk alapozni, gondolatilag nyilvánvalóan egységesnek kell lennie, egységes koncepcióba kell illeszkednie. Egy autót vagy televíziót sem hozhatunk létre anélkül,

Munkaelnökség: dr. Hódi Sándor, Ágoston András, Balla Lajos
Fotó: Dormán László

hogy azt előzetesen meg ne terveznénk és világos koncepciónk ne lenne működéséről. Ezek a szerkezetek sem egyszerűek. Hát még milyen körültekintést igényel olyasvalaminek a kigondolása, ami a társadalmi folyamatokba kíván beavatkozni. Álmokat lehet szövögetni, más kérdés, hogy annak mi köze a valósághoz. Mi olyan modellt próbáltunk kimunkálni, ami hitünk szerint beilleszthető a valóság történéseibe, és esélyünk van a megvalósítására is. A kezünkben levő brosúra egy **minimális igényeket** tartalmazó javaslattervezet, erre szeretnénk a jövőben alapozni, építkezni. Más kérdés, hogy ezt a minimumot ebben az országban sokan több mint maximumnak, megengedhetetlen jogérvényesítési igénynek tartják

majd féltve saját előjogaikat. A hisztérikus légkör ellenére, ami megelőzte ezt a közgyűlést, vegyük magunknak a bátorságot és nyíltan, őszintén beszéljünk dolgainkról, beszéljünk jövőkoncepciónkról.

Ez volna tulajdonképpen a másik dolog, a **politikai helyzet**, amit a tervezet megvitatása során szem előtt kell tartanunk. Itt vagyunk csaknem valamennyien, örömmel vettem tudomásul, hogy a küldötteknek több mint a 70%-a megjelent. Őszintén bevallom, nem hittem, hogy a napokban az ellenünk irányuló hisztérikus kampány és megfélemlítés ellenére ma ennyien itt leszünk, hiszen szabad, békés társadalmakban sem jelennek meg ennél nagyobb számarányban a küldöttek vagy képviselők bármely összejövetelen. Emögött a jelenlét mögött ott van a szilárd kitartás és bátor föllépés jogainkért, nem kevésbé a hit és meggyőződés, hogy jogos mindaz, amire törekszünk. Ezért azokkal szemben, akik azt mondták, hogy politikailag nem alkalmas a pillanat a magyar autonómia koncepciójának megvitatására, hogy halasszuk el a közgyűlést, illetve az autonómia kérdésének fölvetését jobb időkre, a VMDK vezetése döntött helyesen. Nem lett volna sem politikailag, sem lélektanilag okos döntés, ha visszalépünk, ha engedünk a nyomásnak. Hiszen a meghátrálással siker koronázta volna az ellenünk szegülő sötét erők munkáját.

A meghátrálás, a visszalépés nagy szerencsétlenség lett volna azért is, mert elmulasztottuk volna a megfelelő pillanatot, amikor rajtunk a világ szeme. Ennek a közgyűlésnek az eredményét, a magyar autonómiával kapcsolatos állásfoglalásunkat ma ország-világ várja. Várják azok a kisebbségek, akik hasonló kutyaszorítóban vannak, mint mi, és hasonló lépésre készülődnek. Várják talán azok a nemzetközi fórumok is, amelyeknek állást kell foglalniuk Szerbiában a kisebbségek ügyében. Meg méltatlan is lett volna hozzánk, a VMDK-hoz, a vajdasági magyarsághoz a meghátrálás. Az, hogy itt vannak a küldöttek Vajdaság minden részéből, azt jelenti, hogy hasonlóan látjuk a helyzetet, a kérdés elodázhatatlanná vált: a magyar autonómia ügyében állást kell foglalnunk, s ezt a kérdést itt és most kell megtárgyalnunk.

Még valamire szeretném felhívni figyelmüket a tervezettel

kapcsolatban. Ez a jogi megfogalmazása az igényeknek, illetve magának a koncepciónak. Ezzel kapcsolatban el kell mondanom, szándékosan törekedtünk arra, hogy ne burkoljuk mondanivalónkat olyan jogi frazeológiába, ami nehezítené vagy lehetetlenné tenné a szöveg megértését az egyszerű értelmes ember számára. Minden szakmának megvan a maga szakzsargonja, amit nem nagyon értenek a laikusok. Nem kívántunk senkit sem abba a helyzetbe hozni, hogy ne tudja kihámozni mondanivalónkat. Egyébként is, lesz rá alkalom, hogy szakavatott jogászaink átültessék jogi szaknyelvre az előterjesztett anyagot, mielőtt még valamelyik kormánynak benyújtjuk. Most még nem tudjuk melyiknek, olyan gyorsan változik körülöttünk minden. Ezért sem lett volna célszerű minden szónak, cikkelynek a végső nyelvezeti formát megadni. Csak megkötné a kezünket. Így viszont tudjuk, hogy ez egy munkaanyag, amit nemcsak a jogi megfogalmazások vonatkozásában kívánatos továbbmunkálni, hanem a változások függvényében politikailag és koncepcionálisan is. Célunk az volt, hogy az önök kezében levő anyag eléggé érthető és áttekinthető legyen ahhoz, hogy vita alapjául szolgálhasson.

Az előterjesztett javaslat három gondolati pillérre támaszkodik:

- a hágai Jugoszlávia értekezleten előterjesztett carringtoni rendezési javaslatra,
- a perszonális autonómiára vonatkozó korábbi VMDK állásfoglalásra és
- a kisebbségek jogaival kapcsolatos érvényes nemzetközi dokumentumokra.

El kell mondanom, hogy a **carringtoni** javaslatot Belgrád nem írta alá, ezért a különleges státusú községek, illetve a magyar területi autonómia emlegetése a szerb kormánynál kevés megértésre talál. Ellenben, ami óhajainkat, önkormányzati törekvéseinket illeti, az nem tabu téma. Belgrádban, az autonómiától eltekintve állítólag mindenről lehet tárgyalni. Bölcsen előre látva bizonyos fogalmaktól való ódzkodást, mindjárt két címet is adtunk a tervezetnek: **Magyar autonómia,** illetve a **VMDK állásfoglalása a kisebbségi önkormányzatról**. Ha valakit az autonómia kifejezés oly mértékben irritál, hogy emiatt nem hajlandó tárgyalni követeléseinkről, akkor javasol-

juk, tárgyaljon velünk a magyar kisebbség önkormányzatának megvalósításáról...

Milošević a vele való beszélgetés során azt mondta: mindaddig, amíg ennek az országnak az állampolgáraként nem érezzük igazán otthon magunkat, jogunk van kérni, jogunk van harcolni. Ezt megszívelve szeretném vitára bocsátani az anyagot. Az elhangzott javaslatokat a Szakértő Bizottság feljegyzi, elemzi, összegezi és beépíti a javaslat-tervezetbe. Sok sikert kívánok gondos és körültekintő munkájukhoz.